

Igor Eterović

Filozofija i bioetika planinarenja

Zagreb: Hrvatsko filozofsko društvo, 2023., 356 str.

Knjiga *Filozofija i bioetika planinarenja* Igora Eterovića, docenta na Medicinskom fakultetu Sveučilišta u Rijeci (Katedra za društvene i humanističke znanosti u medicini) i autora znamenite knjige *Kant i bioetika* (Pergamena, 2017.), donosi sustavnu i iscrpnu analizu „planinarenja“ – prividno samorazumljive i svima jasne (psihofizičke) aktivnosti koja je u kontekstu ozbiljna znanstvenog i filozofskog proučavanja gotovo u potpunosti zanemarena. To da je riječ o ozbiljnom, sustavnom i iscrpnom znanstveno-filozofskom istraživanju postaje jasno već nakon prvog pogleda na sadržaj knjige, koji se pored popisa korištene literature, sažetka na engleskom jeziku i kazala imena sastoji od sveukupno sto deset poglavlja. Preciznije rečeno, pored „Predgovora“ (str. 11–13) i „Uvoda“ (str. 15–21), knjiga se sastoji od šest glavnih poglavlja i nemalog broja potpoglavlja u kojima se autor dotiče raznih tema povezanih s filozofijom i bioetikom planinarenja. S obzirom na opseg i razgranatost izložene rasprave, ovdje ćemo spomenuti samo neke od njih.

U prvom poglavlju knjige, pod naslovom „Planinarenje kao prirodni sport – temeljno određenje“ (str. 23–83), Eterović pristupa temi planinarenja kako kroz „pogled odozdo“, tj. od preliminarnih ideja o planinarenju, tako i kroz „pogled odozgo“, tj. kroz svojevrstan otpor tradicionalnim definicijama i kategorijama planinarenja kao sporta. Pritom posebno uzima u razmatranje *natjecanje, sreću, rizik, zaštitu i očuvanje života* kao bitne kategorije planinarenja kao sporta, istovremeno stupajući u dijalog s Bernardom Herbertom Suitsom, autorom glasovite knjige *The Grasshopper. Games, Life and Utopia* (1978.). Tako, osim mogućnosti razumijevanja planinarenja kao igre ili sporta, koje je velikim dijelom utemeljeno na Suitsovoj definiciji igre i uzajamnom obogaćujućem odnosu između igre i planinarenja, autor u fokus rasprave uvodi i razumijevanje koje planinarenje definira kao „prirodni sport“. Referirajući se na

razne autore filozofije sporta (npr. Leslie Howe i Kevin Krein), Eterović naposljetku ističe da je planinarenje društvena praksa koja je šira od prirodnog sporta, a koju konstituira ono što on naziva „etos planinarenja“.

Eterović na tome tragu u drugom poglavlju knjige, naslovljenom „Terminologija i kategoriziranje planinarskih aktivnosti“ (str. 85–158), pristupa temeljitoj jezičnoj analizi postojećih termina – kako na leksičkoj, tako i na semantičkoj razini. Autor je za ovo istraživanje odabrao korpus koji se sastoji od: (I) specijalizirane literature (npr. *Planinski terminološki slovar*), (II) temeljne literature (npr. *Mountaineering. Freedom of the Hills*) i (III) službenih dokumenata glavnih institucija (npr. *Međunarodna unija planinarskih asocijacija*). Uzimajući u obzir hrvatski, slovenski, engleski, njemački, francuski i talijanski jezik, Eterović je proveo vlastitu komparativnu analizu raznih definicija i termina (npr. *planinarenje*, *alpinizam*, *penjanje*, *gornišтво*, *izletništvo* i *visokogorstvo*), dok je rezultate istraživanja predstavio u obliku nemalog broja tabličnih prikaza – što ovoj knjizi daje i jednu dodatnu lingvističku vrijednost.

U trećem poglavlju knjige, pod naslovom „Priroda planinarenja“ (str. 159–198), autor proširuje raspravu u smjeru „otjelovljenosti“ i „strukture planinarenja kao aktivnosti“. Ovdje je posebno zanimljivo da Eterović tematizira bioetičke implikacije zanemarivanja otjelovljenosti i sportske aktivnosti, istovremeno ističući filozofiju planinarenja kao plodno tlo za daljnja istraživanja fenomena otjelovljenosti. U kontekstu analize strukturnih elemenata planinarenja kao prirodnog sporta, autor je posebnu pažnju posvetio raznim dvosmislenostima i nejasnoćama u planinarenju, koje se ogledaju u nezanemarivoj fluidnosti sportskih tradicija i praksi, zamagljenom značenju izraza *planinarenje* i *penjanje na planinu*, kao i u nezaobilaznom pitanju: što je uopće prirodna značajka planinarenja, odnosno *tko* je planinar i *kakva* je njihova interakcija? Ocrtavajući strukturu planinarenja kao prirodnog sporta, Eterović je dodatno problematizirao *intenzitet*, *utjelovljenost* i *flow*, s posebnim naglaskom na etos planinarenja i filozofiju sporta.

Autor je u četvrtom poglavlju knjige, naslovljenom „Spoznaja i raznolikost iskust(a) va u planinarenju“ (str. 199–260), istaknuo distinkciju između: (I) spoznaje *o* planinarenju (tj. kako razumijemo, shvaćamo i doživljavamo planinarenje) i (II) spoznaje *u* planinarenju (tj. samospoznaja, znanje o svijetu i bogatstvu iskustva koje sa sobom donosi planinarenje). S obzirom na prvu vrstu spoznaje, Eterović je detaljnije razmatrao povijesni odnos čovjeka i planine, utemeljenost planinarskog identiteta kao socijalne prakse, kulturnu nadogradnju i suvremene manifestacije planinarskog identiteta, pri čemu je poseban naglasak stavio na „samodostatnost“ kao jedan od ideala i standarda u planinarenju. Nasuprot tome, s obzirom na drugu vrstu spoznaje, autor je podrobnije analizirao „planinarsko samopoimanje“ kao dio zasebnog socijalnog polja i „filozofiju planinarenja“ koja

se nalazi u temelju planinarskog identiteta, kao i „fenomenologiju planinarenja“ i posebnosti planinarskog „bivanja-u-svijetu“. No, pored inherentnih spoznajnih vrijednosti planinarenja, Eterović je u okviru istog poglavlja predstavio i vlastitu kritičku analizu *mjesta* i *uloge* estetike u planinarenju, sa zanimljivim osvrtom na *lijepo* i *uzvišeno* – česte suputnike planinarskih aktivnosti.

U petom poglavlju knjige, pod naslovom „Etika i bioetika planinarenja“ (str. 261–315), Eterović se uhvatio u koštac s planinarskim vrlinama, odnosno etičkim vrijednostima i načelima planinarskog identiteta. Na tragu Kantove deontološke etike, autor je istražio tri vrste dužnosti: (I) dužnosti planinara prema sebi (*resilience* i gradnja snažnijeg jastva), (II) dužnosti planinara prema drugima (čovjekoljubivost i spremnost na pomaganje drugima) i (III) dužnosti planinara prema okolišu (bioetički senzibilitet i zaštita cjelokupnog okoliša). U kontekstu potonjih dužnosti, autor je dodatno proširio raspravu referirajući se na „environmentalizam“ i „etiku neostavljanja tragova“, ujedno ističući „kreativnost“ kao potencijalnu kardinalnu vrlinu planinarenja. Uzme li se u obzir još i to da je u svojem istraživanju obradio i odgojne implikacije u planinarenju, napose u kontekstu male, opće i više planinarske škole, sa sigurnošću se može reći da je Eterović zacrtao čvrste temelje filozofije i bioetike planinarenja.

To što filozofija planinarenja jest, što ona može i treba biti, te kakve veze „filozofija planinarenja“ ima s „bioetikom planinarenja“ postaje u potpunosti jasno u posljednjem, šestom poglavlju knjige. Naime, u poglavlju pod naslovom „Zaključak: Planinarenje kao životna filozofija i bioetički svjetonazor“ (str. 317–324), Eterović je na jednom mjestu zapisao sljedeće:

„Filozofija planinarenja kao mogućnost filozofova promišljanja zapravo je, kako je shvaćam, filozofija koja brani i opravdava brojne postojeće vrijednosti za koje se i inače vrijedi boriti. No ona je i nešto više od toga, ona je pokazatelj da planinarstvo doista sadrži jednu posebnu dimenziju instancijacije svih tih vrijednosti te da se na posve osebujan način upravo u njemu mogu razviti mnoge od njih. Time je ujedno svaki planinar na sebe preuzeo obvezu promoviranja svih tih vrijednosti, dok se planinarstvo zaista dokazuje ne samo kao običan hobi ili začudna zanimacija skupine čudaka već kao ozbiljna životna filozofija koja u svakome od nas nastoji na što potpuniji način ostvariti ono najbolje za nas, za druge oko nas i prirodu kao cjelinu. Zaboraviti na bilo koji od dijelova toga neraskidivog međudnosa znači ujedno prestati biti planinarom.“ (str. 324)

Tome svakako treba pridodati i zaključnu misao knjige – koja možda i najbolje opisuje neraskidivu povezanost filozofije i bioetike planinarenja:

„Sabiranjem svih spomenutih vrijednosti i karakteristika planinarenja u cjelinu te temeljitom filozofskom refleksijom o njima planinarenje se pokazuje kao specifična životna filozofija i kao bioetički svjetonazor koji ne samo da otkriva mogućnosti osobnog čovjekova razvoja već i mogućnosti harmoničnog i dobrog su-odnosa čovjeka s drugima i cjelokupnim okolišem koji ga okružuje. Filozofija planinarenja na taj način prirodno postaje bioetikom planinarenja.“ (str. 324)

Naposljetku treba reći da je knjiga *Filozofija i bioetika planinarenja* iznimno vrijedna i originalna studija, koja na izrazito zanimljiv, pristupačan i razumljiv način predstavlja znanstveno-filozofsku analizu teme koja je u hrvatskoj akademskoj zajednici, kao i filozofiji i bioetici općenito, gotovo u potpunosti zanemarena. U tom smislu valja istaknuti da je Eterović svojom knjigom pokazao da planinarenje ne samo zaslužuje strogo filozofsko promišljanje nego da ono u svojoj biti zapravo i jest određena vrsta životne filozofije i svojevrstan bioetički svjetonazor.

Jan Defrančeski